

Mikola Tiborra emlékezve

*Én északi ember vagyok,
Aki útját zord gonddal rója...*

(Ady)

Diáktársak voltunk. 1957 tavaszán ismerkedtünk meg, az akkori ún. 1. sz. Finnugor Tanszéken. Ennek Lakó György volt frissen kinevezett vezetője, a 2. számúé pedig Beke Ödön professzor. (Az utóbbit kifejezetten Beke akadémikus részére létesítette a korabeli minisztérium, s e tanszék, vezetőjének 1964-ben bekövetkezett halála után beolvadt az 1. számúba, az Egyetem még Budenz által 1872-ben alapított műhelyébe.)

Mikola Tibor magyar–német szakos diákként egy évvel fölöttem járt. 1956 szép, majd szomorú hónapjaiban még nem találkozhattunk, az őszi félévet (amely voltaképp meg sem kezdődött) szülei kérésére vidéki otthonában töltötte (főként olvasással, nyelvtanulással), s csak a tényleges oktatás kezdetekor tűnt fel a Bölcsészkar folyosóin jellegzetes alakja, ismert járásával, mozgásával. (Aki ismerte Őt, rögtön maga előtt látja a természetes embert – egész mivoltában. Állítom, közel félszáz esztendő alatt e tekintetben sem változott.)

Ha csal is az emlékezet, aligha tévedek, mikor azt mondom, hogy Tibor az 1. sz. Tanszéken főként (szinte kizárólag) Lakó professzor óráit látogatta. Maga Lakó György is ezen a tavaszon kezdte meg igazi egyetemi tanári tevékenységét, s lenyűgöző hatású, valóban klasszikusnak mondható előadássorozatot tartott a finnugor összehasonlító nyelvtudományból. De speciális kollégiumokat is hirdetett, például svéd nyelvből (s talán – már akkor is – lappból). Tibor – bizonyos ideig – egyedüli látogatója volt a svéd óráknak. Legendássá váló nyelvtudása a némettől a svédén át a többi germán nyelv ismeretéig vezetett (később hollandból is fordított), a finn mellé az észti, a mordvin, a votják, majd az utóbbiakat is meghaladva a szamojéd nyelvek sorolódtak, s természetesen oroszul is kitűnően beszélt, olvasott, írt.

Sejtettem, tudtam Róla, hogy Őt csak a tudás, a tanulás foglalkoztatja, s noha akkoriban én is „eljegyeztem” magam a finnugrisztikával, közelebbi kapcsolatba nem kerültem Tiborral. Emlékezetem szerint Ő meg sem fordult a 2. sz. Tanszéken, ahol én például sokkal otthonosabban éreztem magam – hála M. Velenyák Zsófia tanárnőnek, Vászolyi Erik és Máté Imre felsőbb éves hallgatóknak –, mint az 1. számún, ahol a tiszta tudomány honolt az áldott emlékezetű Sz. Kispál Magdolna és Lavotha Ödön tanáraink jóvoltából. Itt oly tömegű bukás esett meg akkortájt a finnugor spiránsok csalafinta viselkedésének következményeként, amely szinte diáklázadáshoz, a kötelező finnugor nyelvészeti oktatás megszüntetésének kezdeményezéséig vezetett. Bizony, ezt nehezen lehetett kivédeni!

Ezek az események, történések, zűrök nem érintették Tibort, átlébbent fölöttük, s az 1958-ban szerzett diplomájával egy időre eltűnt szemünk, szemem elől is. Csak utólag tudtam meg, hogy Bicskére került középiskolai tanárnak, s hogy 1960-ban hívta meg maga mellé tanársegédnek a Szegedi Egyetem (JATE) Finnugor Tanszékére az oda 1959-ben tanszékvezető professzornak kinevezett Hajdú Péter. Mindennek most éppen negyven éve. Én 1959-től általános iskolai tanárként dolgoztam Mátyásföldön, s váratlan, de

örömteli meglepetésként kaptam levelet 1961-ben Mikola Tibortól. Egy különlenyomatot kért tőlem (az udmurt irodalomról írt tanulmányt), amelyet egyetemi előadásaiban kívánt idézni, bemutatni. 1962-ben Hajdú Péter főként az Ő közreműködésével szervezte meg azt az országos értekezletet, amely a hamarosan létrehozandó „finnugor szak” programját volt hivatott megbeszélni, összeállítani. (Csak néhány név a nevezetes tanácskozás résztvevői közül: Bálint Sándor, Képes Géza, Korompay Bertalan, Lipták Pál, Vászolyi Erik, Nyíri Antal... S anekdoták sora az itt töltött órákról.) Tibor itt is, mint később annyiszor, ún. háttérmunkát végzett, tudományos és adminisztratív területen egyaránt, ami nélkül, tudjuk, nem működik a gépezet.

Aztán évekig nem találkoztam Vele, csak szakmánk folyóirataiban láttam, hogy gyarapodó publikációkkal épülni kezd tudományos pályája is. 1965 és 1970 között (ekkor már Leningrádban dolgoztam az egyetemen) többször is összefutottunk Észak Velencéjében, ahol Ő főleg a Herzen Főiskola szamojéd (azok közül is elsősorban a nganaszan) hallgatóit faggatta anyanyelvükről. Változatlanul zárkózott, de mindig kedves, készséges kolléga maradt, szíveséget ritkán kért, nehezen fogadott el. Aztán 1970-ben én is a JATE-ra kerültem, így közvetlen munkatársa lettem az akkor ott már docensként működő, hihetetlenül sokat dolgozó Tibornak. Itt számos hivatalos és baráti rendezvényen találkoztunk, s az utóbbiakon néhányszor oldottnak, sőt vidámnak is láttam. Vendégeiért nem sajnált időt, fáradságot, fáradságot pedig nem észleltünk. Nem, bár ekkor már egyre inkább „befogta” az Egyetem, a Kar és a Tanszék. A Tanszéken az 1970-es évek közepétől az MTA Nyelvtudományi Intézete élére kinevezett Hajdú Péter akadémikus utódként immár mint professzor folytatta továbbra is igen igényesen, lelkiismeretesen oktatói, kutatói munkáját. Számos külföldi meghívásnak is eleget kellett tennie, s nemzetközi hírnű tudósként mind több hazai társaságnak, bizottságnak lett tagja, titkára, elnöke. Folyóiratot, könyvsorozatot is szerkesztett, doktoriskolát alapított... folytathatnám a sort. Továbbra is sűrűn utazott Budapestre, s hogy a mindenképp túlzott igénybevétel fárasztja, arról sohasem panaszkodott. De egyre kevesebb ideje maradt bármiféle személyes megbeszélésre. Minden levélre, megkeresésre azonnal válaszolt, minden teljesíthető kérést teljesített. Talán csak kétszer-háromszor tudtam Vele társalogni ifjúságunkról, tanárainkról, kollégáinkról, mikor valamiféle konferencián egy szobába kerültünk vagy együtt utaztunk valahová. Valamennyire boldognak vagy éppen csak elégedettnek 60. születésnapján láttam családjával az Egyetemen, amikor a nagy közösség-közönség körében érezte a feléje áradó megbecsülést, szeretetet. – Ez azonban csak pillanatnyi pauza, megállás volt, Ő hajtott tovább. Gondosan gyarapította Tanszékének hírneves könyvtárát, magyar elnökként szervezte a IX. Nemzetközi Finnugor Kongresszus munkáját. Mindez rengeteg törődéssel, bosszúsággal járt. S készült a tanszékvezetéstől való megválásra is, amely 2001 nyarán lett volna esedékes. Egyre jobban érezte, látta, mekkora gond az utánpótlás, a folytatás...

Erejét, idejét soha sem kímélte, s nem érezte fogytát. Környezete is későn riadt rá, hogy járása elnehezült, lassúbbá vált, s hogy a 2000. esztendő rettenetesen forró nyara életet elégető is lehet...

Nagyon gyorsan, nagyon váratlanul, a Tőle-Általa megismert szerénységgel hagyott itt mindannyiunkat. Hogy mekkora űrt hagyott Maga mögött, azt mi csak sejtjük, közvetlen környezete, hozzátartozói, munkatársai, tanítványai pedig fájón érzik.

Most is nehezen hiszem, fogadom el, hogy le lehetett, le kellett írnom a fenti sorokat.